

ПРАВОСЛАВНІ КОЛЕГІУМИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Рецензія на книгу: Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст.

*(Харків, 2011)**

Актуальність теми цієї монографії визначається насамперед тим, що у вітчизняній та зарубіжній історичній літературі вперше досліджено і з'ясовано специфіку православних колегіумів України, встановлено їх генетичний зв'язок з університетською ідеєю, іншими освітніми парадигмами та моделями, визначено їх місце та роль у процесах, які відбувалися в освіті та культурі Східної Європи XVII – на початку XIX ст.

Новизна і оригінальність запропонованого авторкою підходу полягає у тому, що еволюція колегіуму як типу навчального закладу висвітлюється в контексті взаємодії різних культурних традицій Заходу та Сходу Європи. В роботі простежено основні тенденції освітніх форм у Західній і Центрально-Східній Європі, встановлено основні запозичення західно-європейського досвіду в формуванні освітніх моделей на теренах Східної Європи. В цілому дослідниці вдалося розкрити сутність феномена православного колегіуму, показати специфіку православного варіанта гуманістичної школи. При цьому цілком ефективним виявився порівняльний аналіз колегіумів із Києво-Могилянською академією, а також із католицькими та протестантськими навчальними закладами.

Логічним продовженням названих сюжетів стало з'ясування внутрішньої структури колегіумів, змісту, методів і форм навчання та виховання. В роботі докладно проаналізовано соціальний склад учнів та викладачів, їх походження, простежено форми корпоративізму в середовищі православних колегіумів України. Вдалими є створення колективного портрету викладачів православних колегіумів. Заслугою Л. Посохової є визначення ролі колегіумів в освітньому просторі України, їх впливу на суспільство міст та регіонів. У роботі з'ясовано основні форми стосунків колегіумів із місцевим середовищем, які стали певним культурним явищем.

Авторці вдалося показати еволюцію і кризу колегіумів у нових історичних умовах, простежити ті зміни, які відбувалися у ході здійснення освітніх реформ кінця XVIII – початку XIX ст. У тому числі виявлено місце колегіумів у загальних проектах освітніх реформ, з'ясовано вплив реформи духовних навчальних закладів 1808 р. на всі складові моделі

православного колегіуму. Цікавим і обґрунтованим є висновок про те, що колегіуми зберігали своєрідність своєї освітньої моделі і потенційно могли розвинутися до рівня університетів за прикладом деяких католицьких колегіумів.

Розв'язання низки поставлених у роботі завдань дозволило авторці виявити риси освітньо-культурної моделі православного колегіуму, а також охарактеризувати процес трансферу та адаптації західно- й центральноевропейських культурно-освітніх форм на землях Східної Європи.

Слід відзначити глибокий аналіз процесів трансформації європейських освітніх інституцій, які призвели до виникнення так званої «класичної моделі» університету. На тлі цих загальноєвропейських процесів показано зміни, які відбувалися в православних колегіумах.

Монографія Л. Посохової написана на основі широкого кола різноманітних джерел, критичного аналізу історичної літератури. Матеріали додатків свідчать про ретельну і копійку науково-пошукову роботу авторки, вони логічно пов'язані з викладом матеріалу, посилюють аргументацію положень, спостережень і висновків цієї роботи.

Концептуальна цілісність, залучення сучасних методологічних підходів і методів свідчать про високий теоретичний рівень рецензованої роботи. Монографія Л. Посохової має важливе значення для вирішення важливих і актуальних проблем історії вітчизняної освіти, визначення її європейських підвалин і національних особливостей.

Разом із цим можна відзначити й деякі перспективні, на нашу думку, напрямки дослідження, які не набули всебічного висвітлення в монографії. Це стосується проблем фінансового забезпечення православних колегіумів, виявлення складових їх прибутків та видатків. Також цікавим може бути подальше вивчення інтелектуального середовища, яке склали викладачі та студенти православних колегіумів України.

В цілому можна констатувати, що ця монографія стала важливим здобутком у дослідженнях історії освіти та культури України XVII-XIX ст.

* Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст. : [монографія] / Л. Ю. Посохова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 400 с.